



Protestant Theological University

Het nut van een scheut ecclesiologie

van 't Slot, E.

Published in:

Inspirare : tijdschrift voor charismatische en evangelische theologie

Published: 01/01/2022

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

van 't Slot, E. (2022). Het nut van een scheut ecclesiologie: Ambt tussen instituut en authenticiteitscultuur. *Inspirare : tijdschrift voor charismatische en evangelische theologie*, 2022(2), 23-31.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

Het nut van een scheut ecclesiologie

Ambt tussen instituut en authenticiteitscultuur

– door Edward van 't Slot –



Foto: Andrew Moca (Unsplash)

In de week dat ik dit artikel schrijf, is de Oekraïne-oorlog begonnen. De president van het aangevallen land, Volodymyr Zelenskiy, maakte rond het moment van de aanval wereldwijd diepe indruk door via social media een korte film te verspreiden waarin hij, gekleed in presidentieel pak, staande voor een vlag en kaart van Oekraïne, de Russische bevolking indringend toesprak. De volgende dagen verscheen hij opnieuw in korte films, nu stevast gekleed in een legergroen T-shirt, wat niets afdeed aan zijn presidentiële voorkomen. Het was duidelijk: hier stond een president in oorlogstenuue pal voor zijn volk, fier vooraan in de strijd. Het onmiskenbare charisma van de man, en zijn ambt, uitgedrukt in zijn kleding, versterkten elkaar op krachtige wijze.

Op het moment van de aanval was de Nederlandse premier Mark Rutte op tv, te gast in een talkshow. Hij had zijn stropdas afgedaan en keuvelde over zijn oude auto en zijn smartphone. Stropdas af, dat betekent: hier zit een gewone man, iemand met wie je gezellig een biertje zou willen drinken. Daar hebben Nederlanders een zwak voor: mensen die ondanks hun ambt toch heel gewoon zijn gebleven. Hier werden de kaarten duidelijk gezet op charisma, niet op ambt. Tegelijk was het natuurlijk volkomen helder dat Rutte niet aan deze

talkshow-tafel had gezeten als hij alleen maar die gewone, aardige en wellicht charismatische man was geweest.

Een derde regeringsleider die in deze dagen opviel was de Britse premier Boris Johnson. De man die al maandenlang achtervolgd werd door ‘partygate’, hervond door de aanval op Oekraïne in één klap zijn houding. Presidentieel en doortastend kondigde hij de ene na de andere maatregel af: precies waar zijn landgenoten op zaten te wachten. Hij nam het voortouw in het creëren van een internationale eenheid om Rusland en zijn president van niet mis te verstane replek te dienen. Partygate en het kapsel van deze premier deden er even niet meer toe: hier stond een ambtsdrager die krachtig zijn natie vertegenwoordigde.

In dit artikel over *kerkelijke* ambtsdragers (v/m) wil ik het verder niet over stropdassen en nauwelijks over ambtskledij hebben. Waar het hier om gaat, is de verhouding – of de spanning – tussen die beide elementen uit deze politieke voorbeelden: die tussen ambt en persoonlijkheid, tussen vertegenwoordiger en authentiek zijn, tussen institutioneel functionaris zijn en charisma. Voor veel Nederlandse kerkelijke ambtsdragers is de Rutte-lijn zeer herkenbaar: het is fijn om ook als ambtsdrager zoveel mogelijk ‘gewoon’ te blijven, gewoon tussen de mensen in te staan, acceptabel gevonden te worden en op deze wijze, zo laagdrempelig en aantrekkelijk mogelijk, de kerk te vertegenwoordigen. Of haar Heer te vertegenwoordigen. De angst om al te zeer de ambtsdrager uit te hangen is vrij groot. Ik heb daar geen cijfers van, maar in de nascholing van beginnende PKN-predikanten zie ik eerder de tendens, breed in de kerk, om de kaarten te zetten op persoonlijkheid en authenticiteit dan op ambt en het representeren van een instituut. Maar tegelijkertijd komt dan al heel snel het ongemakkelijke gevoel op: kan deze aardige en authentieke persoon alles wat er op haar of hem afkomt, eigenlijk wel aan? En hoe aardig en authentiek is zij of hij eigenlijk? Wat betekent het woord ‘ambt’ nog als het voor je kerkelijke omgeving op het eerste gezicht niet zo heel veel betekent? Er is een breed gevoelde verlegenheid met ‘ambt’. Welke factoren roepen deze verlegenheid eigenlijk op? En wat zou een begaanbare weg zijn om verder te komen dan alleen maar verlegenheid?

Uitgangspunt: opmerkingen over ambt en gemeente

Het lijkt mij belangrijk om bij het nadenken over dergelijke vragen en ervaringen ook steeds expliciet in te gaan op het onderliggende ambtsbegrip: welke basisgedachten daarover leven er eigenlijk (en *leven* die werkelijk), wat is goed om juist nu in het oog te houden en leren de huidige ervaringen ons misschien ook iets nieuws over wat het kerkelijke ambt eigenlijk is? Het is overigens niet voor niets dat binnen verschillende protestantse kerken in Nederland juist over deze vragen veel bezinning gaande is: er liggen niet veel kant en klare protestantse ‘ambts-theologieën’ klaar met breed gedragen antwoorden, waarmee je als ambtsdrager vervolgens gemakkelijk je weg wel kunt vinden. Het is spannend

wat de komende tijd in dit opzicht nog gaat brengen. Maar ook in het vervolg van dit artikel is het al belangrijk dat niet in het vage blijft wat ‘ambt’ nu eigenlijk is. Want waar hebben we het eigenlijk over? Als daarover geen expliciet gesprek plaatsvindt, is het gevaar van langs elkaar heen praten, denken en schrijven wel erg groot. Daarom geef ik nu, bijna voor de vuist weg, enkele basisgedachten over ambt – gedachten die hopelijk ook te denken geven.

Allereerst zou ik willen onderstrepen dat het ambt geen functie ‘van’ de ambtsdrager is of van de persoon die het ambt draagt. *Het ambt is een functie van de gemeente*, die binnen (of vanuit) de gemeente gedragen en uitgeoefend kan worden. In de gereformeerde ambtsleer is dat bijvoorbeeld diep ingebed door het principe dat een ambt (ambtsdrager) nooit alleen opereert of in ieder geval alleen niet voluit functioneert. De verschillende ambten (diaken, ouderling, predikant) versterken en dragen elkaar. Ook (en juist) als er weleens eenzaam gehandeld moet worden door een ambtsdrager, is de gevoelde verbondenheid met de andere ambten, met een college van ambtsdragers, met een zenden-de gemeente, van cruciaal belang. Nooit mag het ambt zich volledig van de gemeente loszingen en de last worden van degene die het ambt draagt. Ook over Christus-representatie kun je, als dat per se moet, slechts spreken over de band van de gemeente: *zij* is als het lichaam van Christus aanwezig in deze wereld, en alleen opkomend uit de gemeente kunnen haar ambtsdragers iets van Christus weerspiegelen of representeren.

Het is (in de tweede plaats) ook mogelijk het ambt te omschrijven als een *functie van het Woord*: waar God zich tot mensen richt, met mensen in gesprek gaat, zal Hij dat meestal via mensen doen. Het ambt moet dus altijd vehikel van het Woord willen zijn – als dat vergeten wordt, komt het ambt, en komt de ambtsdrager, al snel op zichzelf te staan en wordt de vraag reëel waarin haar of zijn woorden zich eigenlijk onderscheiden van alle andere, al dan niet spirituele, mensenwoorden. Tegelijk kan het nogal massief klinken om Woord en ambt zo direct op elkaar te betrekken: er liggen daar in ieder geval allerlei theologische vragen die opgehelderd willen worden. Bij het beantwoorden van die vragen (die ik hier niet allemaal ga stellen en ook niet allemaal beantwoorden) lijkt het me belangrijk om twee gezichtspunten in het oog te houden. In de eerste plaats is de zin dat God via mensen spreekt meteen al een *ecclesiologische* uitspraak: waar mensen ingeschakeld worden bij het brengen van het Woord, daar is altijd op de één of andere manier kerk ‘gaande’. Daarom is het niet zo vreemd om het ambt vooral te benaderen en te doordenken als een functie van de gemeente en dus de vraag naar de verhouding tussen Gods Woord en mensenwoorden te beantwoorden via de ecclesiologie. Vervolgens is het belangrijk om te noteren dat het Woord niet alleen spreekt via *woorden*; het Woord en woorden moeten niet met elkaar worden verward. Het Woord spreekt mensen in heel hun lichamelijke en existentie aan en communiceert dan ook langs vele wegen met mensen en toont zich in vele diensten. In de lijsten van

diensten, gaven of (wellicht) ambten die we in het Nieuwe Testament aantreffen, wordt ook duidelijk dat het Woord op vele manieren werkt, en in ieder geval nooit slechts één dienst gebruikt, al was het die van apostel of van *episkopos*. Ook hier blijkt dat geen enkel ambt alleen kan opereren; de hoogte, breedte, lengte en diepte van het Woord in zijn vele facetten zullen door vele ambten weerspiegeld en bemiddeld moeten worden. Dat er in het Nieuwe Testament verschillende lijstjes van die diensten circuleren, geeft ook te denken: ik zou zeggen dat de verschillende diensten die zich in de loop van de tijd (ook nu) in de ecclesia manifesteren, ons ook voortdurend leren wat ‘ambt’ eigenlijk is. De meeste kerken werken nu al eeuwen op de één of andere manier met de drieslag *episkopos – presbyteros – diakonos*, maar er moet principieel ruimte zijn voor vele wijzen waarop deze drie zich kunnen manifesteren. De omschrijving van wat deze ambten precies inhouden, mag niet in de loop van de tijd verstenen.

In de derde plaats verloopt de verbinding tussen ambt als functie van het Woord en als functie van de gemeente via een (wat ik maar even noem) toevertrouwde of *toegekende representativiteit*. De ambtsdrager wordt onder aanroeping van de Geest en in Gods naam in het midden van de gemeente toch ook tegenover de gemeente geplaatst: Omdat wij weten dat God via mensen (en op vele wijzen) tot ons spreekt, vragen wij aan God om jou (met anderen) in zijn dienst te gebruiken en erkennen we dat Hij dat ook zal doen. Dit toevertrouwen of erkennen blijft een werkwoord: de gemeente zal in dit toevertrouwen en erkennen moeten volharden. Ambt afgezien van dit toevertrouwen wordt weer een ondraaglijk abstractum.

Als illustratie bij deze punten verwijs ik graag naar de traditie, in dit geval naar Augustinus. Er zijn enkele preken van hem bewaard over het bisschopsambt (*sermones* 339, 340, en 340A)¹ en daarin valt op hoezeer de *dienstbaarheid* van de ambtsdrager centraal staat. Als Augustinus een lijst geeft van de taken die hem als bisschop ten deel vallen, noemt hij allemaal zeer direct-relationale handelingen op; een taak als ‘besturen’, of zelfs ‘bidden voor’ of ‘preken tot’ staat er niet tussen. Dat illustreert dat het ambt, het ‘zijn’ van de ambtsdrager, voor hem nooit op zichzelf staat, losgezongen van de zusters en broeders. Het ambt belichaamt de dienstbaarheid van het Woord, dat de leden van de gemeente heel direct zoekt:

Ik moet wie rusteloos is terechtwijzen, wie moedeloos is bemoedigen, wie zwak is ondersteunen. Ik moet opponenten weerleggen, verleiders ontmaskeren, ongeletterden onderrichten. Lijntrekkers aanduwen, ruziezoekers kalmeren, opscheppers op hun nummer zetten. Wanhopigen moed inspreken, vijanden verzoenen, armen helpen. Onderdrukten bevrijden, goede mensen complimenteren,

¹ Zie Aurelius Augustinus, *Huis van barmhartigheid: Preken over verschillende thema's [Sermones de diuersis 336-358]*, ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien door Joke Gehlen-Springorum, Vincent Hunink, Hans van Reisen en Annemarie Six-Wienen, Eindhoven: Damon 2018, 56-93.

slechte mensen verdragen. En ik moet ze allemaal liefhebben. ... [ik ben] gelukkiger omdat ik u bijsta dan omdat ik bij u aan het hoofd sta.²

Augustinus wijst ook op de mogelijkheid dat iemand wel ‘bisschop wordt genoemd, maar het niet is’: ‘iemand die meer vreugde beleeft aan die eretitel dan aan het welzijn van Gods kudde. Iemand die in dat hoge ambt alleen zijn eigen belangen najaagt in plaats van die van Jezus Christus.’³ Kortom: iemand voor wie het ambt geen dienstbaarheid meer betekent; het is dan een instelling op zichzelf geworden. Ik zou denken dat de drie hierboven genoemde uitgangspunten de ambtsdrager voor dit gevaar kunnen behoeden.

Ambt aller gelovigen

De observatie dat we in de kerk ook voortdurend aan het ontdekken zijn wat ‘ambt’ in verschillende contexten en tijdvakken zou kunnen betekenen, sluit mooi aan bij de breed gedragen gedachte dat eigenlijk iedere gelovige, zoals Luther het formuleerde, priester is.⁴ Op allerlei plekken en op velerlei wijzen kan ambt zich dus manifesteren. Tegelijkertijd kan deze gedachte een theologie van bijzondere ambten ondergraven, en in de praktijk gebeurt dat ook heel regelmatig. ‘Ik heb niet zo’n hoge ambtsvisie,’ hoor ik dan bijvoorbeeld in de nascholing van predikanten, ‘Ik ga meer uit van het priesterschap van alle gelovigen.’ Luthers gedachte zorgt er dan voor dat binnen de gemeente de bijzonderheid van de ambten in feite wegvalt. Waarom zou je dan nog bijzondere ambten onderhouden? Die vraag is dan niet zo gemakkelijk meer te beantwoorden, hooguit zijn er dan nog praktische antwoorden te geven: het is handig om ambtelijke *taken* te organiseren door ze in het bijzonder aan enkele ambtsdragers uit te besteden, maar principieel is er dan eigenlijk geen reden bijzondere ambtsdragers te hebben. Dat maakt het wel ingewikkeld om bijzonder ambtsdrager te *zijn*.

Maar hier valt wel iets meer over te zeggen. Voor Luther zelf werkte het in ieder geval anders. Hij pleitte wel degelijk voor het onderhouden van bijzondere ambten. Heel verhelderend vind ik op dit punt de exegese die Dietrich Bonhoeffer over het priesterschap aller gelovigen geeft. Luther beoogde hiermee *niet*, stelt Bonhoeffer, dat de gelovige vanwege dit inzicht geen enkele andere priester meer tegenover zich zou dulden omdat zij of hij zelf al priester is; het gaat er juist om dat ik er als gelovige op gespits moet zijn dat iedere zuster of broeder zomaar *de priester tegenover mij* kan worden. Opnieuw is dus het punt: geen enkele christen draagt het ambt op zichzelf of voor zichzelf. Iedere gelovige heeft juist te erkennen dat het Woord van tegenover kan klinken en ook zal klinken.⁵

2 Augustinus, Sermo 340.3, geciteerd uit *Huis van barmhartigheid*, 73.

3 Augustinus, Sermo 340A.4, geciteerd uit *Huis van barmhartigheid*, 79-80.

4 Bijvoorbeeld WA 6: 370, 407; WA 7, 27.

5 Zie Dietrich Bonhoeffer, ‘Das Wesen der Kirche’, in: *Ökumene, Universität, Pfarramt 1931-1932* (Dietrich Bonhoeffer Werke 11), ed. E. Amelung en C. Strohm, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus 1994, 282-283, 287-298; zie ook mijn vertaling, reconstructie en toelichting in Dietrich Bonhoeffer, *De levende kerk: Teksten over de kerk 1932-1933*, Utrecht: Boekencentrum 2018, 107-108, 113-123, 206-207.

Het bijzondere ambt is dan een geschenk aan de kerk, niet zozeer om dit klinken van het Woord te reguleren en in goede banen te leiden, maar het geschenk dat, in gehoorzaamheid aan de Schrift, mensen worden afgezonderd die aan dit klinken van het Woord een vaste, betrouwbare vorm geven. Hoewel iedere zuster of broeder voor mij het tegenover kan zijn dat mij het genadige woord van God toezegt, is er ook de bijzondere ambtsdrager bij wie de gemeente, onder aanroeping van de Geest, deze taak expliciet belegd heeft, gekoppeld aan bepaalde ambtelijke diensten. Van hun diensten mag ik dus echt met focus *verwachten* dat het Woord van tegenover zal klinken, want op deze diensten rust een bijzondere belofte.

Dat betekent dat charisma en authenticiteit, hoewel ze er vanzelfsprekend altijd toe doen, nooit het één en al kunnen worden. Charisma, authenticiteit, en in het geval van theologen-ambtsdragers ook opleiding, vakkundigheid en professionaliteit worden door het ambt in dienst genomen en dat betekent dat het de gemeente is die er meer van maakt dan een persoon er zelf van kan maken. Dat doet ze door dit charisma, of deze opleiding en de wijze waarop deze persoon haar of zijn werk opvat, te erkennen als werktuig van de Geest – te erkennen als ambt.

Ambt en gezag

Het woord ‘tegenover’ dat ik hier enkele keren gebruikte, roept in de praktijk van alles op, maar naar mijn waarneming toch het vaakst verlegenheid of zelfs weerstand. Het beeld rijst al snel van de predikant of gebedsleider die met grote stelligheid zegt: ‘Dit zegt de Heer’ – iets waar al te vaak en al te evident grote pastorale en theologische brokken mee zijn gemaakt. Het woord ‘tegenover’ wordt dan dus vooral geassocieerd met het ambt als instituut, op een manier die haaks staat op wat de meeste ambtsdragers op authentieke wijze willen zijn: persoonlijk, betrokken, nabij. Tegelijkertijd zullen velen, zeker uit de traditionelere hoeken van de kerken, wel aangeven dat het ‘tegenover’ van het ambt belangrijk voor hen is. Het betekent voor hen dat de ambtsdrager bruikbaar wil zijn voor het Woord dat van de andere kant op ons toekomt. Maar hoe dat er dan precies uitziet en hoe je vrijmoedig die ambtsdrager kunt zijn die (soms) dit ‘tegenover’ met gezag belichaamt, daar komen velen toch niet helemaal uit.

Ik zou hopen dat de bovenstaande gedachten wel kunnen helpen hier een weg in te vinden. Allereerst de gedachte over het ambt aller gelovigen: het zal maar zelden voorkomen dat iemand op geloofwaardige wijze heel direct kan en mag zeggen: ‘Dit zegt de Heer.’ Tegelijkertijd maakt de gedachte van het ambt aller gelovigen er wel attent op dat die woorden van de Heer zomaar van de lippen (of uit de daden) van de zuster of broeder vernomen *kunnen* worden, misschien zonder dat zij of hij dat zelf goed in de gaten heeft. Bij het bijzondere ambt zal het in principe niet veel anders gaan. De ambtsdrager hoeft niet

zozeer expliciet het gewaad van het tegenover aan te trekken, zij of hij hoeft geen gezag af te dwingen, geen Christus-representatie te bewerkstelligen – maar zij of hij heeft eenvoudig de taken te volbrengen waar de gemeente haar of hem toe geroepen heeft. Voor theologen-ambtsdragers zal dat in de eerste plaats zijn: de Schrift te openen, de Schrift ter sprake te brengen in situaties waarin niet alle gelovigen meteen aan de Schrift zullen denken, de ander in gesprek brengen met de woorden uit de Schrift. Dat zal lang niet altijd op heel stellige en sturende manieren gebeuren (en dat is meestal maar goed ook), het kan ook betekenen dat de ambtsdrager samen met de zuster of broeder de Schrift onderzoekt op woorden voor haar of zijn situatie. Het ‘tegenover’ is dan verankerd in de vrijmoedigheid waarmee de ambtsdrager de Schrift ter sprake brengt, hoe persoonlijk en authentiek ook, en hoe zoekend misschien soms ook.

Voor Bonhoeffer betekent deze vrijmoedigheid overigens wel degelijk dat de ambtsdrager (en dat kan dus iedere gelovige zijn) soms in de naam van de Heer de vergeving aanzegt. Het kan ook betekenen dat je raad geeft⁶ of een zegen. Het komt wat dat betreft aan op geoefend inzicht in het juiste doen op het juiste moment. En wat daarbij weer helpt, is het kerkelijke uitgangspunt dat ik hierboven schetste. Het is allereerst de gemeente die de context vormt waarin de vrijmoedige omgang met het Woord geoefend en uitgeoefend wordt, het is de gemeente die de (bijzondere) ambtsdrager gezag verleent, legitimeert om woorden te spreken en handelingen te verrichten die nooit alleen vanuit de eigen authenticiteit op kunnen komen. Gezag staat dus weer niet op zichzelf: de context van de gemeente zorgt ervoor dat dit gezag geen zware last is die de ambtsdrager zelf moet torsen of zelfs zelf op moet brengen. Met het ambt ontvangt de ambtsdrager de *ruimte* om, geoefend en wijs en in gezamenlijkheid met andere ambtsdragers, te spreken vanuit en namens de kerk.

Laagkerkelijk en toch ambtelijk: theologische mogelijkheden

‘Ik heb niet zo’n hoge ambtsvisie...’ Hierboven stuiten we op het gegeven dat dit zinnetje er al snel toe leidt dat er eigenlijk nauwelijks meer een visie op het bijzondere ambt overblijft. Maar ik denk dat we met het bovenstaande enig materiaal hebben verzameld dat helpt om wel degelijk te verstaan wat ‘ambt’ zou kunnen betekenen, ook in situaties waarin de spanning gevoeld wordt tussen nadruk op en verlangen naar authenticiteit aan de ene kant en de praktijk waarin de kerk altijd weer neigt naar het instellen, of erkennen, van bijzondere ambten aan de andere kant. Dat laatste is waarneembaar tot in zeer laagkerkelijke gemeenten toe: als er niet al vanaf het begin een charismatisch leiderschap is waaromheen de gemeente zich formeert, dan ontstaan er in de loop van de tijd wel patronen die aan een ambtelijke structuur doen denken (waarbij bijvoorbeeld ook leiders van een praiseband iets bekleden wat je misschien met

6 Zie de in voetnoot 5 genoemde plaatsen, in het bijzonder Bonhoeffer, ‘Das Wesen der Kirche’, 298; *De levende kerk*, 122-123.

het woord ‘ambt’ zou kunnen omschrijven). Als dit ontstaan van ‘ambten’ onbereflecteerd gebeurt, of *sub rosa*, is het gevaar dat het ambt zich loszingt tot een instituut-op-zichzelf veel groter dan wanneer er theologische reflectie en explicitering plaatsvinden.

Zelf sympathiseer ik sterk met een vrij laagkerkelijke ecclesiologie, waarbij ik me heel goed kan voorstellen dat het ambt aller gelovigen een uitgangspunt is, waar het bijzondere ambt dan uit opkomt. De kerk gaat (zou ik zeggen) aan het ambt vooraf, niet andersom. En de wijze waarop de ambten en diensten worden ingevuld, wordt (wat mij betreft terecht) sterk bepaald door de context, de tijd en de in de *ecclesia* aanwezige *charismata* – en niet andersom: dan zouden de *charismata* zich altijd maar hebben te voegen naar de patronen van de al eeuwenlang bestaande ambten (alsof die zich niet voortdurend ontwikkeld hebben). Ik deins daarom wat terug voor de huidige discoursverandering in de Protestantse Kerk in Nederland waarbij er sprake is van een onderscheid is tussen ‘verordineerde’ en andere (‘gewoon’, ‘bevestigde?’) ambtsdragers.⁷ Daar zou veel over te zeggen zijn, maar waar het hier om gaat, is dat het niet duidelijk is hoe een meer hoogkerkelijke nadruk op ‘ambt als instituut’ een antwoord kan bieden op de spanning waar we in dit artikel op reflecteren: tussen de institutionele kant van het ambt en de noodzaak van een persoonlijke invulling van dat ambt. Een sterkere nadruk op de institutionele kant lijkt dit probleem vooral te verzwaren.

Toch is daarmee het idee van het bijzondere ambt niet van tafel. De ecclesiologische benadering die ik hier heb willen uitwerken, geeft de ruimte om je niet blind te staren op de persoon van de ambtsdrager aan de ene kant (die dan altijd maar weer aardig, authentiek en charismatisch moet zijn) en ook niet op het instituut ‘ambt’ aan de andere kant (dat dan al te snel voelt als een jas die eigenlijk niet past en die bovendien hoge afstandelijkheid in de hand lijkt te werken). In beide gevallen ligt de focus al snel te zeer op een gelovige of op een ambt *op zichzelf*, terwijl het juist cruciaal is dat het ambt er (midden in de samenleving) is in en met het oog op de gemeente, en dus nooit los van de gemeente gedacht kan worden. De gemeente geeft de ruimte waarin het bijzondere ambt erkend wordt en op velerlei wijzen – op vele authentieke wijzen – tot bloei kan komen.

Ook in een vrij laagkerkelijke benadering van het bijzondere ambt is er niets mis mee om dat bijzondere ambt vervolgens ook een handje te helpen door middel van bijvoorbeeld ambtskledij op het moment dat de ambtsdrager meer vertegenwoordigt dan alleen haar of zijn eigen al dan niet aardige, authentieke en charismatische christenzijn. Ik zie dat er van rechts tot links door allerlei predikanten naar dit hulpmiddel gegrepen wordt, dat gaat dwars door alle

7 Protestantse Kerk in Nederland, *Geroepen en gezonden: Ambt en diversiteit in de Protestantse kerk in Nederland* (Ambtsrapport, <https://www.protestantsekerk.nl/download25488/PKN%20Geroepen%20en%20gezonden%20-%20online.pdf>, laatst benaderd op 7 maart 2022), zie i.h.b. 17-19.

modaliteiten heen. Wanneer de ambtsdrager in kwestie bijna geen visie op het ambt meer verwoorden kan, kan ambtskledij dit gebrek verhullen. Mooier is het (en vermoedelijk komt dat ook vaker voor), wanneer deze ambtskledij iets versterkt, iets zichtbaar maakt, wat in feite ook zonder de kledij aanwezig is: een ambtsdrager die weet dat de gemeente haar of hem de ruimte gegeven heeft haar of zijn taken naar beste kunnen en op eigen wijze te vervullen, en daarmee zelfs een dienaar te zijn van het goddelijke Woord zelf.

De spanning (of dialectiek) tussen ambt en persoon

Al met al mogen we wel concluderen dat de spanning tussen instituut en authenticiteitscultuur onvermijdelijk is: in de een of andere vorm zal ze altijd weer opduiken. Ze is terug te voeren op de spanning die er altijd is tussen persoon en ambt – al wordt die spanning wel groter naarmate in een cultuur meer waarde aan authenticiteit wordt gehecht. Juist dan loont het om de beide polen van deze spanning inderdaad te zien als polen, waartussen de ambtsdrager in reactie op de context en met bereflecteerde wijsheid heen en weer beweegt. Waar de nadruk op de persoon van de ambtsdrager een al te groot gewicht gaat krijgen, is het zaak om in woorden, in handelen, in denken, in kledij wellicht, weer even het accent te leggen op het instituut ‘ambt’, dat de ambtsdrager draagt. Zulk spreken, denken, voelen en handelen kan geïnformeerd worden door een goede scheut ecclesiologie. Meer dan een functionaris van de kerk, en zo een slaaf van de Heer (Lukas 17:10), hoeft de ambtsdrager niet te willen zijn. En zoals bij de leider van een regering ambt en persoon elkaar idealiter dragen en versterken, zo kan dat bij de ambtsdragers in de kerk ook. Hoe gemakkelijker de ambtsdrager tussen beide polen heen en weer heeft leren bewegen, of hoe meer beide polen in de uitoefening van het ambt met elkaar verbonden zijn geraakt, des te krachtiger het bijzondere ambtsdragerschap de gemeente en de samenleving zal dienen.

Prof. dr. E. (Edward) van 't Slot is werkzaam aan het Centrum voor Beroepsvorming en Spiritualiteit van de Protestantse Theologische Universiteit (Amsterdam-Groningen). Ook is hij bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen vanwege de Confessionele Beweging in de Protestantse Kerk in Nederland. E-mail: e.vant.slot@pthu.nl.